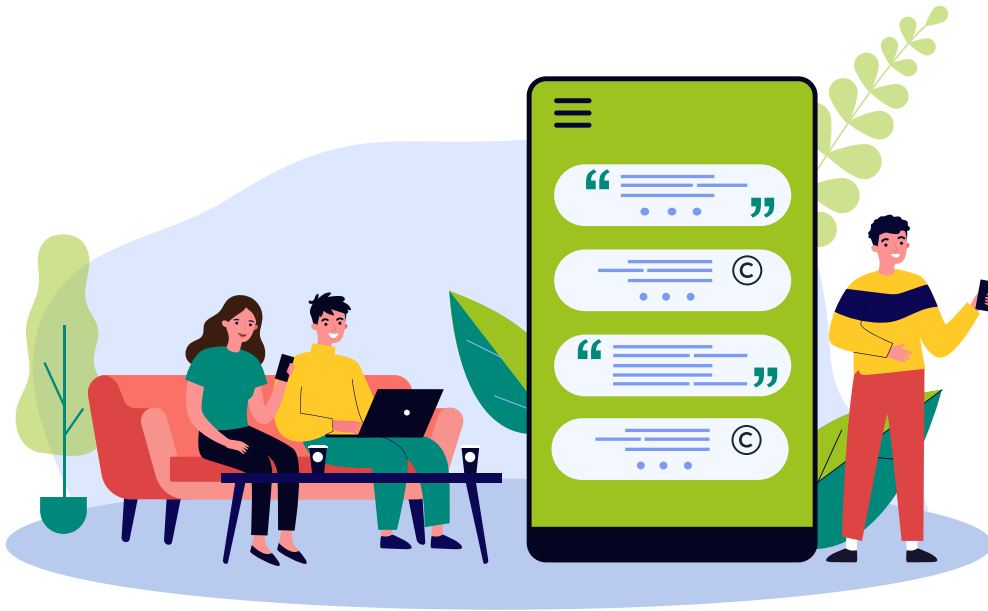

Цитата як спосіб передавання чужої мови. Обговорення питання «Які вислови відомих українців варто було б розмістити на білбордах» із використанням у мовленні цитат

Опис. Урок побудовано в такій послідовності: спочатку вчитель подає загальну інформацію про правила оформлення цитат, передбачену навчальним планом, потім викладає інформаційний блок про плагіат і авторське право. Із трьох запропонованих вправ («Перекручені цитати», «Пошук цитат» і «Визначення авторства цитат») можна використати або одну на вибір, або дві чи всі три, якщо на їхнє виконання не бракуватиме часу й учні працюватимуть активно.

Вправа
«Перекручені цитати»

Вправа
«Пошук цитат»

Вправа
«Визначення авторства цитат»

Учень має знати

- » як пояснити поняття «цитата» як спосіб передавання чужого мовлення;
- » як розставити і пояснити розділові знаки в реченнях, що містять цитати.

Учень має розуміти

- » у яких випадках доречно використовувати цитати;
- » виражальні можливості цитат;
- » роль комунікативних умінь для майбутнього.

Учень має вміти

- » визначати в тексті речення з цитатами;
- » порівнювати виражальні можливості різних способів передавання прямої мови;
- » проводити мовні експерименти, спостереження;
- » використовувати цитату як спосіб підтвердження або посилення думки;
- » знаходити цитати, які відповідають основній ідеї тексту.

ЗАПИТАЙТЕ:

- Як часто ви натрапляєте на порушення авторського права? Розкажіть про ці випадки (*Незаконне копіювання фільмів, музики; списування на контрольних у сусіда; реферати без покликання на джерела; привласнення «класних» фраз.*)
- Як ви вважаєте, на що має поширюватися авторське право? (*Учні висловлюють свої ідеї. Відповідь на запитання — в наступному абзаці, у якому ми підсумовуємо всі наведені учнями варіанти.*)

Для приміток:

ПІДСУМУЙТЕ: Авторське право історично виникло внаслідок потреби захистити права авторів літературних творів і творів мистецтва. Нині авторське право поширюється майже на будь-які результати творчої діяльності, зокрема комп'ютерні програми, бази даних, карти, технічні креслення, фільми, фотографії та скульптури, архітектурні проекти, рекламні проспекти, винаходи, ідеї, торговельні марки.

ДОПОВНІТЬ: Є прецеденти, коли порушення авторського права призводило до неприємних змін у долі навіть дуже відомих і впливових осіб: позбавлення наукового ступеня, а згодом і посад, президента Угорщини Пала Шмітта (2012 рік), міністра освіти Німеччини Аннетте Шаван (2013 рік).

У Німеччині, у Золінгені, є навіть музей плагіату, який має понад 350 оригінальних продуктів і їхні зухвалі підробки [3].

РОЗКАЖІТЬ: Плагіат дуже часто призводить до скандалів, особливо якщо справа стосується творів, на яких люди заробляють чималі гроші. Ось приклад, який нещодавно набув дуже широкого розголосу.

Компанія HBO зняла серіал «Чорнобиль», який став серіалом з найвищим рейтингом популярності, випередивши навіть «Гру престолів». Після виходу четвертої серії творців серіалу звинуватили у плагіаті. Багато користувачів помітили, що епізод на початку серії дуже нагадує монолог баби Присі з п'єси відомого українського драматурга Павла Ар'є «На початку та наприкінці часів» (у театрах можна побачити виставу «Сталкери» за цією п'єсою). Перегляньмо відповідний епізод серіалу (відео монологу з презентації) [1].

ЗАПРОПОНУЙТЕ: Подивімося, як цю ситуацію прокоментував представник HBO. Наразі ми наводимо цитату з інтернет-видання «Детектор Медіа» (цитата з презентації) [10].

ПРИМІТКА. Можна додати, що Світлана Алексієвич стала лауреаткою Нобелівської премії з літератури 2015 року.

ЗАПИТАЙТЕ: Які розділові знаки, властиві при використанні цитат, ви помітили? (*Ланки; двокрапка перед наведенням цитати; зазначено, чия це фраза; три крапки, бо цитата неповна.*)

ПОЯСНІТЬ. Уже пізніше, коли емоції вщухли, Павло Ар'є додав, що не використовував слово «плагіат», але «є привід для додаткових з'ясування» цієї ситуації. Щоб довести авторство, потрібна експертиза, і якщо плагіат буде виявлено,

питання можна владнати мирним шляхом: або авторові виплачують певну суму гонорару, або прибирають цю сцену з серіалу і повідомляють про це публічно.

ПРИМІТКА. Докладніше можна прочитати у статті [6].

ПІДСУМУЙТЕ: Розглянута ситуація не однозначна, проте вона доводить, що тема дотримання авторських прав дуже серйозна і завжди має бути у пріоритеті.

Вправа «Перекручені цитати»

РОЗКАЖІТЬ: Ми всі часто бачимо в соціальних мережах репости з висловами відомих людей. І там насправді є покликання на відому людину, тож авторське право нібито не порушується. Але через те, що нині інформацію майже ніхто не перевіряє, ми можемо натрапити на цитати, підписані іменами відомих людей, хоча вони жодного стосунку до цих висловів не мають.

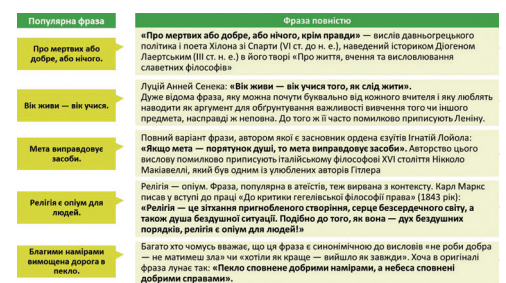
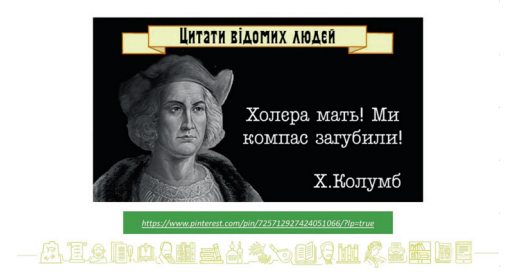
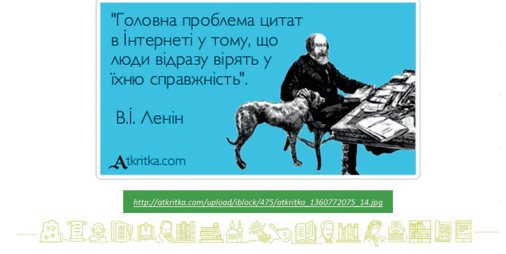
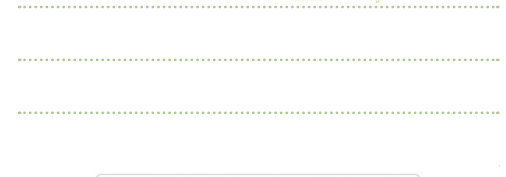
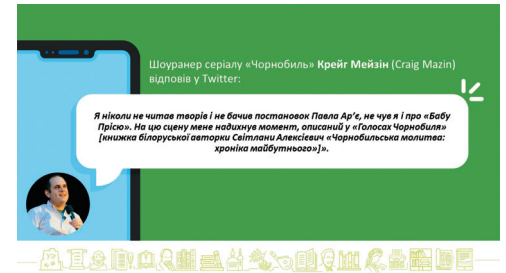
ЗАПРОПОНУЙТЕ: Розгляньте, будь ласка, ці картинки і скажіть, що з ними не так. *(Це абсурд: у часи Леніна не було інтернету, а фраза Колумба могла належати будь-кому, у ній немає нічого видатного, і це, ймовірно, просто жарт.)*

ДОДАЙТЕ: Із цитатами можуть трапитися ще й інші непорозуміння. Наприклад, якщо вислів дуже популярний, його починають використовувати просто як прислів'я, забуваючи про автора або навіть не знаючи, що ця фраза комусь належить. Крім того, іноді цитата набуває популярності не повністю, і через це взагалі може змінитися сенс, якого цьому вислову надавав сам автор.

ЗАПРОПОНУЙТЕ: Розгляньмо декілька прикладів таких відомих фраз і спробуймо визначити, що змінилося через те, що не вся цитата стала відомою.

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням обговорити, як змінився зміст цитат (на слайдах).

Популярна фраза	Фраза повністю	Як змінився сенс?
<p>Про мертвих або добре, або нічого.</p>	<p>«Про мертвих або добре, або нічого, крім правди» — вислів давньогрецького політика і поета Хілона зі Спарти (VI ст. до н. е.), наведений істориком Діогеном Лаертським (III ст. н. е.) в його творі «Про життя, вчення та висловлювання славетних філософів»</p>	<p>Популярна фраза</p> <p>Про мертвих або добре, або нічого.</p> <p>Він живи — він умис.</p> <p>Мета виправдоує засоби.</p> <p>Релігія є опіум для людей.</p> <p>Благими намірами вимощено дорогу в пекло.</p> <p>Фраза повністю</p> <p>«Про мертвих або добре, або нічого, крім правди» — вислів давньогрецького політика і поета Хілона зі Спарти (VI ст. до н. е.), наведений істориком Діогеном Лаертським (III ст. н. е.) в його творі «Про життя, вчення та висловлювання славетних філософів»</p> <p>Луцій Анней Сенека: «Він живи — він умиса того, як слід жити». Дуже відома фраза, яку можна почути буквально від кожного вчителя і яку люблять наводити як аргумент для обґрунтування важливості вивчення того чи іншого предмета, насправді ж неперва. До того ж її часто помилково приписують Леніну.</p> <p>Повний варіант фрази, автором якої є засновник ордена святих Ігнатій Лойола: «Якщо мета — порятунок душі, то мета виправдоує засоби». Авторство цього вислову помилково приписують італійському філософові XVI століття Ніколю Макіавеллі, який був одним із улюблених авторів Гітлера</p> <p>Релігія — опіум. Фраза, популярна в атеїстичній, теж виврана з контексту. Карл Маркс писав у вступі до праці «До критики гегелівської філософії права» (1843 рік): «Релігія — це зтішення пригнобленого створіння, серце безсердечного світу, а також душа бездушної ситуації. Подібно до того, як вона — дух бездушних порядків, релігія є опіум для людей!»</p> <p>Багато хто чомусь вважає, що ця фраза є синонімічною до висловів «не роби добра — не матимеш зла» чи «хотіли як краще — вийшло як завжди». Хоча в оригіналі фраза звучить так: «Пекло сповнене добрими намірами, а небеса сповнені добрими справами».</p>

РОЗКАЖІТЬ: Усі ми, коли читаємо фразу, яка збігається з нашим уявленням про світ або резонує з нашими цінностями, одразу хочемо «долучитися» до неї, показати, що ми теж так думаємо. У соціальних мережах ми часто поширюємо такі відомі вислови, завантажуємо чи робимо репости, вподобуємо чи коментуємо.

Для приміток:

Найчастіше такі віртуальні дії дають нам змогу долучитися до «розумної думки» і таким чином висловлювати свою думку, транслювати свої цінності, а також отримувати схвалення і «зростати» у своїх очах та в очах інших. Коли людина демонструє це в соціальних мережах, то підбадьорюється і долучається до кола однодумців. Потреба належати до соціальної групи «вшита» в наші гени, а віртуальний простір дає змогу частково її задовольнити. Цитати і фрази так само можуть відображати настрій, емоції, переживання, які людина виражає для того, щоб на них відреагували.

Вправа «Пошук цитат»

 ЗАПРОПОНУЙТЕ: Знайдіть в інтернеті вислів відомої людини, який би збігався з вашими ідеями й уявленнями про життя, любов, дружбу, чесність, вірність, щедрість, відданість, тобто фразу про будь-яку людську чесноту.

 ПРИМІТКА. Є два варіанти виконання цієї вправи (для обох потрібні гаджети та доступ до інтернету).

1. Якщо клас має створену групу в будь-якому месенджері (Viber, WhatsApp, Telegram чи інші), учні «скидають» свої цитати туди. Після того як усі виконали завдання, учні читають і ставлять лайки тим висловам, які їм подобаються і якими вони в реальній соцмережі поділилися б чи до яких написали б коментар. У підсумку зачитуємо ті фрази, які найкраще відповідають цінностям більшості з класу.

Примітка: цей варіант займе менше часу, адже немає необхідності кожному зачитувати свою цитату.

2. Якщо не використовувати месенджер, кожен учень зачитує свою цитату, а вчитель запитує, хто поділився б чи написав би коментар. Так виявляємо вислів, який набере найбільше відгуків.

 ПІДСУМУЙТЕ. Як бачимо, бажання ділитися чи «долучитися» до думок, які відповідають нашим уявленням про важливі речі, є природнім і досить поширеним явищем. Але важливо не забувати вказувати авторство цієї думки і завжди перевіряти, чи справді цитата належить саме тій людині, на яку ми покликаємося.

Вправа «Визначення авторства цитат»

 ЗАПРОПОНУЙТЕ: Зараз я хочу провести з вами невеличкий експеримент. Я роздам вам таблиці, де в одному стовпчику будуть цитати відомих людей, а в другому — імена. (Або вчитель показує на слайдах.) Але ці імена переплутані. Вам необхідно знайти відповідність і з'єднати лінією вислів і його автора. Коли робите вибір, орієнтуйтеся на логіку та свої міркування. Вправа не оцінюється. Зробіть виклик вашій інтуїції або знанням.

 ПРИМІТКА. Перша таблиця призначена для вчителя, фрази йдуть у відповідності з авторами, а друга — для учнів (із переплутаними іменами).

ДОДАЙТЕ: Також виділіть три фрази, які вам сподобалися найбільше, і одну, яка заслуговує бути розміщеною на білборді.

ПРИМІТКА. Можна запропонувати знайти вдома відповідну картинку до фрази, яку можна було б розмістити на білборді. Для тих, хто володіє фоторедакторами, запропонуйте розробити дизайн такої соціальної реклами.

Для приміток:

Таблиця для вчителя

Стань спершу сам чистішим душею, а потім намагайся, щоб інші були чистішими.	Микола Гоголь
Неосмислене життя не варте того, щоб його прожити.	Сократ
Там, де виховують рятуватись, не перемагають.	Олександр Довженко
Два найважливіші дні у твоєму житті: день, коли ти з'явився на світ, і день, коли ти зрозумів, навіщо.	Марк Твен
З рук смерті люди дістають безсмертя.	Леся Українка
У моєму словнику немає слова «неможливо».	Наполеон Бонапарт
Все можна виправдати високою метою — та тільки не порожнечу душі.	Павло Тичина
Коли мене критикують, я можу себе захистити, але проти похвал я безсилий.	Зігмунд Фрейд
Мужність не дається напрокат.	Ліна Костенко
Хто живе чесно й годується трудами своїми, тому й кусок черствого хліба смачніший од м'якої булки, неправдою нажитої.	Іван Котляревський
Люди, які вміють веселитися, не мають грошей, а люди, які мають гроші, не вміють веселитися.	Бернард Шоу
Хто починає з втрати незалежності суджень, кінчає втратою сил душевних.	Павло Загребельний
Тоді лише пізнається цінність часу, коли він утрачений.	Григорій Сковорода
Логіка може привести вас від пункту «А» до пункту «Б», а увага — куди завгодно.	Альберт Ейнштейн
Мова рідна, слово рідне! Хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має.	Тарас Шевченко

Стань спершу сам чистішим душею, а потім намагайся, щоб інші були чистішими.	Марк Твен
Неосмислене життя не варте того, щоб його прожити.	Іван Котляревський
Там, де виховують рятуватись, не перемагають.	Леся Українка
Два найважливіші дні у твоєму житті: день, коли ти з'явився на світ, і день, коли ти зрозумів, навіщо.	Микола Гоголь
З рук смерті люди дістають безсмертя.	Ліна Костенко
У моєму словнику немає слова «неможливо».	Олександр Довженко
Все можна виправдати високою метою — та тільки не порожнечу душі.	Альберт Ейнштейн
Коли мене критикують, я можу себе захистити, але проти похвал я безсилий.	Наполеон Бонапарт
Мужність не дається напрокат.	Григорій Сковорода
Хто живе чесно й годується трудами своїми, тому й кусок черствого хліба смачніший од м'якої булки, неправдою нажитої.	Зігмунд Фрейд
Люди, які вміють веселитися, не мають грошей, а люди, які мають гроші, не вміють веселитися.	Сократ
Хто починає з втрати незалежності суджень, кінчає втратою сил душевних.	Павло Тичина
Тоді лише пізнається цінність часу, коли він утрачений.	Павло Загребельний
Логіка може привести вас від пункту «А» до пункту «Б», а увага — куди завгодно.	Тарас Шевченко
Мова рідна, слово рідне! Хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має.	Бернард Шоу

СЛОВНИК

Цитата — це особливий спосіб відтворення чужої мови, різновид прямої мови. Речення з цитатами за своєю будовою та пунктуаційним оформленням не відрізняються від речень із прямою мовою. Різниця полягає у спеціальному призначенні цитат і обов'язковому точному покликанні на джерело цитованого висловлювання.

Плагіат — це привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття чи винахід. Цитування не є плагіатом за умови вказання меж цитування та його авторства. Плагіат може бути навмисним, необережним або ненавмисним.

Авторське право в об'єктивному розумінні є сукупністю правових норм, що регулюють коло суспільних відносин зі створення та використання творів науки, літератури і мистецтва. Авторське право у суб'єктивному розумінні — це особисті немайнові та майнові права, які виникають в автора у зв'язку зі створенням ним твору й охороняються законом. Об'єктом авторсько-правових відносин є нематеріальне благо у вигляді продукту духовної творчості, а саме: твори науки, літератури, мистецтва.

ДЖЕРЕЛА

1. Chernobyl s01e04_монолог [Електронний ресурс] // YouTube. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=5v69dNqIKU0>.
2. Copyright: Definitions & Registration Procedure [Електронний ресурс] // VakilSearch. — 11.01.2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://vakilsearch.com/advice/copyright-registration-procedure/>.
3. Museum Plagiarius in Solingen [Електронний ресурс] // Museum Plagiarius. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.museum-plagiarius.de>.
4. 9 известных фраз, которые вырваны из контекста и на самом деле означают совсем другое [Електронний ресурс] // Избранное. — 02.08.2016. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.izbrannoe.com/news/mysli/9-izvestnykh-fraz-kotorye-vyrvany-iz-konteksta-i-na-samom-dele-oznachayut-sovsem-drugoe/>.
5. Захист авторських прав в мережі Інтернет [Електронний ресурс] // Business Law. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.businesslaw.org.ua/zaxust-avtorskyx-prav-internet/>.
6. Павло Ар'є звинуватив авторів серіалу «Чорнобиль» у плагіаті [Електронний ресурс] // MediaSapiens. — 30.05.2019. — Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/pavlo_are_zvinuvativ_avtoriv_serialu_chornobil_u_plagiati/.
7. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] // Законодавство України. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
8. Психологічні особливості користувачів соціальних сайтів [Електронний ресурс] // Вісник психології і педагогіки. — Режим доступу до ресурсу: <https://bitly.su/mxTs>.

Для приміток:

